

การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย

รศ.ดร.อรพินทร์ ชูชม¹

รศ.อัจฉรา สุขารมณ์²

อ.อุษา ศรีจินคาร์ตัน³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่เสนอและตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น รูปแบบจิตสำนึกทางปัญญาประกอบด้วยการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากบิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อน รวมทั้งการควบคุมตนเอง มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญา และจิตสำนึกทางปัญญาส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิต ความสามารถในการแก้ปัญหา และพฤติกรรมเอื้อสังคม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตรวจสอบรูปแบบนี้ได้แก่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1, 2, และ 3) จำนวน 1,312 คน ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุตัวแปร และการวิเคราะห์โมเดลเชิงโครงสร้าง พบว่ารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาได้รับการสนับสนุนในกลุ่มรวมและเมื่อจำแนกตามเพศ โดยที่ปัจจัยทางจิตสังคม ได้แก่ การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเอง สามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสำนึกทางปัญญาได้ร้อยละ 69 การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดามีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นมากที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่าทั้งปัจจัยทางจิตสังคมและจิตสำนึกทางปัญญาสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมเอื้อสังคมได้ร้อยละ 60 ความสามารถในการแก้ปัญหาได้ร้อยละ 32 และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่นได้ร้อยละ 69 ข้อค้นพบจากการวิจัยเรื่องนี้ยังแสดงให้เห็นว่าเยาวชนวัยรุ่นหญิงมีจิตสำนึกทางปัญญาสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นชาย

Abstracts

The purpose of this study was to propose and test a causal relationship of intellectual consciousness model for Thai adolescents. The model posits that cognitive social – emotional socialization from parents, teachers, and friends as well as self-control influence adolescents' intellectual consciousness.

¹ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรปริญญาเอก (แบบมีวิชาเรียน) สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

² รองผู้อำนวยการฝ่ายสืบสานศิลปวัฒนธรรมและกิจการพิเศษ

³ นักวิจัยประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

In addition, intellectual consciousness directly affects adolescents' quality of life, problem solving ability, and prosocial behavior. This model was tested with 1312 lower – secondary school students in Bangkok Metropolis. Results from multivariate analysis of variance and a structural equation modeling analysis (with AMOS) were found to support the causal relationship model of intellectual consciousness for all participants and for each gender separately. Specifically, psycho-social factors such as cognitive social – emotional socialization from parents, teacher and friends and self – control could predict 69% of adolescents' intellectual consciousness. The cognitive social – emotional socialization from parents contributed to adolescents' intellectual consciousness the most. In addition, both psychosocial factors and intellectual consciousness could account for 60%, 32% and 69% of adolescents' prosocial behavior, problem-solving and quality of life, respectively. Findings also showed that female adolescents scored higher on intellectual consciousness than male adolescents.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยขณะนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะความเติบโตทางด้านวัตถุรุดหน้าไปมาก แต่ถ้าความเจริญทางด้านจิตใจและปัญญาของคนนั้นก้าวตามไม่ทันจะเกิดปัญหากับบุคคล สังคม และประเทศชาติ โดยเฉพาะเยาวชนไทยที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยวิกฤติและเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่อยู่ท่ามกลางการปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งทางสภาพร่างกาย จิตใจ และสังคม ถ้าวัยรุ่นเหล่านี้ขาดจิตสำนึกที่พึงประสงค์ที่ยอมรับกันว่าเป็นสิ่งที่เป็นคุณงามความดีและเหมาะสมแล้ว วัยรุ่นเหล่านี้จะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่าง ๆ ที่ไม่พึงปรารถนา มีคุณภาพชีวิตที่ตกต่ำ และสร้างภาระต่อสังคม ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เช่น ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ปัญหาการฟุ้งเฟ้อทางวัตถุนิยม และปัญหาอาชญากรรม จิตใจที่อ่อนแอควบคุมไม่ได้ ทั้งนี้เนื่องจากจิตสำนึกเป็นคุณลักษณะทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมแสดงออกของมนุษย์

การพัฒนาคุณภาพของคนให้เป็นคนที่มีความเจริญทั้งทางด้านจิตใจและปัญญาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ประเทศไทยได้คำนึงถึงโดยระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7, 8 และ 9 (พ.ศ. 2535 – 2549) และกำหนดให้ครอบครัว สถาบันการศึกษา และชุมชนเป็นสถาบันหลัก ในการสร้างและพัฒนาคุณภาพของคนในชาติ (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545) สอดคล้องกับแนวคิดการถ่ายทอดทางสังคมและวัฒนธรรม (socialization) ที่กล่าวไว้ว่าบุคคลต่าง ๆ ที่รอบตัวในสถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัวและโรงเรียนที่อยู่รอบตัวเยาวชน ได้แก่ บิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อน มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางจิตใจ อารมณ์ และสังคมของเยาวชน (Berns, 2004) และเช่นเดียวกับจิตสำนึกที่พึงประสงค์ก็เป็นผลลัพธ์ที่สั่งสมขึ้นจากการมีประสบการณ์ตรงในชีวิตของแต่ละบุคคลทั้งในส่วนของการเรียนรู้แบบเป็นทางการและตามอัธยาศัย (สุพจน์ ทราญแก้ว, 2543) คุณภาพของเยาวชนจะเป็นเช่นไร

อย่างไรก็ตามจิตสำนึกทางปัญญานั้นเป็นคุณลักษณะสำคัญที่สังคมต้องการปลูกฝังให้เยาวชนมีคุณลักษณะนั้นยังมีงานวิจัยที่ศึกษาก่อนข้างจำกัด โดยเฉพาะข้อมูลเชิงประจักษ์ในการที่จะศึกษาอิทธิพลของตัวแทนจากสถาบันสังคมที่สำคัญรอบตัวเยาวชนวัยรุ่นได้แก่ บิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อนว่ามีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญามากน้อยแค่ไหน ด้วยเหตุนี้งานวิจัยเรื่องนี้จึงสนใจศึกษาการถ่ายทอดทางจิตใจ อารมณ์ ปัญญาและพฤติกรรมที่เอื้อสังคมจากบิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อน รวมถึงการควบคุมตนเองว่าแต่ละตัวแทนมีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญามากน้อยแค่ไหน และตรวจสอบว่าจิตสำนึกทางปัญญามีส่วนเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ความสามารถในการแก้ปัญหาของเยาวชนวัยรุ่นเช่นไร และพฤติกรรมเอื้อสังคมมากน้อยแค่ไหน โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมทั้งอิทธิพลของครอบครัว โรงเรียน เพื่อน และตนเอง ที่มีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตสังคม จิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น
2. เพื่อเปรียบเทียบจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น จำแนกตามเพศและระดับชั้นเรียน
3. เพื่อเปรียบเทียบอิทธิพลของปัจจัยทางจิตสังคมประเภทต่าง ๆ ที่มีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น
4. เพื่อศึกษาอิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญาที่มีผลต่อคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น

5. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแนวคิดการถ่ายทอดทางสังคม และทฤษฎีการรู้คิดทางสังคม (Bandura, 1986) ที่เสนอแนะว่า พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ 3 ปัจจัยที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ได้แก่ (1) อิทธิพลทางภูมิหลัง เช่น เพศ อายุ (2) ปัจจัยทางจิตลักษณะ และ (3) ปัจจัยทางสภาพแวดล้อม หรือปัจจัยทางสังคม เช่นเดียวกับแนวคิดสิ่งแวดล้อมทางสังคมและรูปแบบบูรณาการที่เสนอว่าพฤติกรรมทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกบุคคล ร่วมกันส่งผลต่อคุณภาพชีวิต สุขภาวะ (Stakols, 1996) และพฤติกรรมเอื้อสังคม (Eisenberg & Fabes, 1998) นอกจากนี้แนวคิดคุณลักษณะทางจิตใจ (Mayer & Salovey 1997) เชื่อว่าคุณลักษณะทางจิตใจทั้งด้านความสามารถทางสมองและจิตใจสิ่งที่ยังคงที่ตั้งแต่เกิด สามารถเปลี่ยนได้ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ ประกอบกับการประมวลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกทางปัญญา เมื่อทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์โครงสร้างทางจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นทั้งระบบแล้ว พบว่า จิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากบิดามารดา ครูอาจารย์ เพื่อน และการควบคุมตนเอง และจิตสำนึกทางปัญญาน่าจะมีบทบาทสำคัญส่งผลให้เยาวชนวัยรุ่นมีคุณภาพ ได้แก่ การมีพฤติกรรมเอื้อสังคม สามารถแก้ปัญหาได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี จากแนวคิดดังกล่าวได้นำเสนอในภาพประกอบ 1

ปัจจัยทางจิตสังคม

จิตลักษณะ

การควบคุมตนเอง

การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์

- ครอบครัว
- โรงเรียน
- เพื่อน

จิตสำนึกทางปัญญา

คุณภาพของเยาวชน

- พฤติกรรมเอื้อสังคม
- ความสามารถในการแก้ปัญหา
- คุณภาพชีวิต

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น

สมมุติฐานการวิจัย

1. เยาวชนวัยรุ่นหญิงมีจิตสำนึกทางปัญญาสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นชาย
2. เยาวชนวัยรุ่นที่มีอายุมาก มีจิตสำนึกทางปัญญาสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นที่มีอายุน้อย

3. การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การปลูกฝังทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์-พฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเองสามารถร่วมกันทำนายจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นได้

4. การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดามีอิทธิพลโดยตรงต่อจิตสำนึกทางปัญญามากที่สุด

5. จิตสำนึกทางปัญญาส่งผลโดยตรงทางบวกต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 จำนวน 1,312 คน ประจำปีการศึกษา 2547 จากโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 10 โรงเรียน สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยแบบวัดต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. แบบสอบถามภูมิหลังของนักเรียน เป็นแบบสอบถามข้อมูลภูมิหลังของนักเรียน เช่น เพศ ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา

2. แบบวัดการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ที่บิดามารดาได้ปลูกฝังให้ลูกประพฤติปฏิบัติตามที่บิดามารดาเห็นว่าเหมาะสม บิดามารดาใช้วิธีการบอกอธิบายหรือสั่งสอนโดยตรง หรือบิดามารดาได้มีการแสดงออกทางอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสมเป็นที่ต้องการของสังคม ในชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นแบบอย่างให้ลูกได้เรียนรู้และปฏิบัติตาม โดยแบบวัดการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของมารดา แบ่งเป็น 3 ด้านดังนี้

2.1 การถ่ายทอดความฉลาดทางอารมณ์

2.2 การถ่ายทอดการบริโภคด้วยปัญญา

2.3 การถ่ายทอดจิตสาธารณะ

แบบวัดการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา มีจำนวนข้อความทั้งหมด 26 ข้อ และมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาเท่ากับ .76, .66 และ .56 สำหรับการถ่ายทอดความฉลาดทางอารมณ์ การถ่ายทอดการบริโภคด้วยปัญญา และการถ่ายทอดจิตสาธารณะ ตามลำดับ (ดูตาราง 1)

3. **แบบวัดการปลุกฝังทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน** เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วย ข้อความต่าง ๆ ที่สอบถามบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนการอบรมสั่งสอน โดยตรงของครูอาจารย์ หรือโดยอ้อมที่ได้จากการเห็นแบบอย่างจากครูอาจารย์ภายในโรงเรียน ในการ แสดงออกและการจัดการทางอารมณ์อย่างมีสติ การเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งของ เงิน และ เวลา ตลอดจนปลุกฝังให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่องานของตนเองและสังคม โดยแบบวัดการปลุกฝังทางปัญญา สังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน แบ่งออกเป็น 4 ด้านดังนี้

- 3.1 บรรยากาศในการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 3.2 การปลุกฝังความฉลาดทางอารมณ์จากทางโรงเรียน
- 3.3 การปลุกฝังการบริโภคด้วยปัญญาจากทางโรงเรียน
- 3.4 การปลุกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและสาธารณะจากทางโรงเรียน

แบบวัดการปลุกฝังปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน มีจำนวนข้อความทั้งหมด 28 ข้อ และมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น ชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาเท่ากับ .74, .73, .75 และ .73 สำหรับบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การปลุกฝังความฉลาดทางอารมณ์จากทางโรงเรียน การปลุกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและสาธารณะจากทางโรงเรียน และการปลุกฝังการบริโภคด้วยปัญญา จากทางโรงเรียน ตามลำดับ (ดูตาราง 1)

4. **แบบวัดการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสมจากเพื่อน** เป็นแบบวัดที่ ประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ที่แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมที่เหมาะสมของเพื่อนใน เรื่องต่าง ๆ ที่นักเรียนสังเกตเห็นได้ และสามารถซึมซับ เรียนรู้ และทำตามอย่าง โดยแบบวัดการเห็น แบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสมจากเพื่อน แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

- 4.1 การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์จากเพื่อน แสดงความเห็นอกเห็นใจนักเรียน
- 4.2 การเห็นแบบอย่างการบริโภคด้วยปัญญาจากเพื่อน
- 4.3 การเห็นแบบอย่างทางจิตสาธารณะจากเพื่อน

แบบวัดการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสมจากเพื่อน มีจำนวนข้อความ ทั้งหมด 20 ข้อ และมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟา เท่ากับ .69, .70, และ .79 สำหรับการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์จากเพื่อน การเห็นแบบอย่างการบริโภคด้วยปัญญาจาก เพื่อนและการเห็นแบบอย่างทางจิตสาธารณะจากเพื่อน ตามลำดับ (ดูตาราง 1)

5. **แบบวัดจิตสำนึกทางปัญญา** เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ที่บุคคลรายงานว่ามีการตระหนักรู้ตนเองที่ผ่านการไตร่ตรองอย่างมีสติในการที่บุคคลรู้จักเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของตนเอง และผู้อื่น และควบคุมอารมณ์ตนเองได้ มีจิตใจเอื้ออาทร ตลอดจนเห็นคุณค่าในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งของ เงิน และเวลา รวมทั้งคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมและสังคม

หมายเหตุ : แบบวัดข้อ 2 – 9 ในแต่ละข้อความประกอบด้วยมาตราประเมินค่า 5 ระดับ ได้แก่ จริง ก่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ก่อนข้างไม่จริง และไม่จริง

5.1 ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นการวัดการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น เข้าใจความรู้สึกความต้องการของผู้อื่น และจัดการอารมณ์ตนเองได้

5.2 จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา เป็นการวัดการตระหนักถึงประโยชน์และคุณค่าที่แท้จริงโดยผ่านการคิดไตร่ตรองอย่างมีสติในการตัดสินใจบริโภคหรือใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งของ เงิน และเวลา

5.3 จิตสาธารณะ เป็นการวัดการตระหนักรู้และคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมและสังคม เห็นคุณค่าในการใส่ใจดูแลรักษาสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวม

แบบวัดจิตสำนึกทางปัญญา มีจำนวนข้อความทั้งหมด 21 ข้อ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น ชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาเท่ากับ .53, .76 และ .81 สำหรับความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา และจิตสาธารณะ ตามลำดับ (ดูตาราง 1)

6. แบบวัดการควบคุมตัวเอง เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ที่บุคคลรายงานถึงความสามารถในการยับยั้ง ขจัดหรือเปลี่ยนแปลง ความคิด ความรู้สึก ความปรารถนา ความหุนหันใจเร็วของตนเอง และละเว้นการกระทำที่ไม่น่าพึงปรารถนาได้ แบบวัดทั้งหมด 8 ข้อ และมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาเท่ากับ .70 (ดูตาราง 1)

7. แบบวัดพฤติกรรมเอื้อสังคม เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ที่บุคคลรายงานว่ามีการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อผู้อื่น และแบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้ให้ผู้อื่น แบบวัดมีทั้งหมด 9 ข้อ และมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาเท่ากับ .72 (ดูตาราง 1)

8. แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นแบบวัดที่มุ่งประเมินการรับรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาของบุคคล โดยทั่วไปมากกว่าความสามารถในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เป็นจริง โดยประกอบไปด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวกับความมั่นใจในการแก้ปัญหา การแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการแบบเผชิญปัญหา และการควบคุมตนเองได้ในสถานการณ์ที่เป็นปัญหา แบบวัดนี้มีทั้งหมด 8 ข้อ และมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาเท่ากับ .73 (ดูตาราง 1)

9. แบบวัดคุณภาพชีวิต เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ที่บุคคลรายงานถึงความสุขพอใจในชีวิต ความมีคุณค่าในตนเอง ความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาตนเอง และความสามารถในการปรับตัวได้ แบบวัดนี้มีทั้งหมด 21 ข้อ และมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาเท่ากับ .70 (ดูตาราง 1)

ตาราง 1 ค่าความเชื่อมั่นชนิดแอลฟา (α) พิสัยของค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (r) และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานการวัดตัวแปรต่าง ๆ

| การวัดตัวแปร | จำนวนข้อ | α | r | ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน | ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการวัด |
|---|----------|----------|---------|----------------------|---------------------------------|
| จิตสำนึกทางปัญญา | 21 | .86 | .14-.67 | 12.79 | 4.78 |
| - ความฉลาดทางอารมณ์ | 7 | .53 | .11-.43 | 4.32 | 2.96 |
| - การบริโภครหัสปัญญา | 7 | .76 | .15-.59 | 5.24 | 2.56 |
| - จิตสาธารณะ | 7 | .81 | .14-.72 | 5.57 | 2.42 |
| การควบคุมตนเอง | 8 | .70 | .24-.59 | 5.28 | 2.89 |
| การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา | 26 | .81 | .20-.50 | 11.49 | 5.00 |
| - อารมณ์ | 8 | .76 | .39-.51 | 5.97 | 2.92 |
| - การบริโภครหัสปัญญา | 10 | .66 | .20-.44 | 4.93 | 2.87 |
| - จิตสาธารณะ | 8 | .56 | .15-.34 | 3.77 | 2.50 |
| การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม- อารมณ์จากทางโรงเรียน | 28 | .89 | .20-.62 | 12.90 | 4.27 |
| - บรรยายภาคในการเรียนรู้ | 5 | .74 | .41-.60 | 2.67 | 1.36 |
| - การปลูกฝังความฉลาดทางอารมณ์ | 9 | .73 | .30-.59 | 3.99 | 2.07 |
| - การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและสาธารณะ | 11 | .75 | .23-.53 | 4.63 | 2.31 |
| - การปลูกฝังในการบริโภครหัสปัญญา | 7 | .73 | .27-.55 | 4.25 | 2.20 |
| การเห็นแบบอย่างจากเพื่อน | 20 | .88 | .20-.63 | 13.45 | 4.65 |
| - อารมณ์ | 6 | .69 | .25-.53 | 4.59 | 2.55 |
| - จิตสาธารณะ | 7 | .71 | .23-.52 | 5.33 | 2.87 |
| - การบริโภครหัสปัญญา | 7 | .79 | .17-.62 | 5.58 | 2.55 |
| พฤติกรรมเอื้อต่อสังคม | 9 | .72 | .24-.53 | 5.26 | 2.78 |
| ความสามารถในการแก้ปัญหา | 8 | .73 | .20-.59 | 4.68 | 2.43 |
| คุณภาพชีวิต | 21 | .88 | .10-.60 | 12.13 | 4.20 |

ผลการวิจัย

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวแปร

ผลจากการวิจัยพบว่าตัวแปรต่างๆ ที่นำมาศึกษาต่างมีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่านัยสำคัญมีค่า r อยู่ระหว่าง .12 ถึง .71) โดยตัวแปรต่าง ๆ ในกลุ่มการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา (การถ่ายทอดความฉลาดทางอารมณ์ การถ่ายทอดการบริโภคด้วยปัญญา และการถ่ายทอดจิตสาธารณะ) การปลูกฝังอบรมปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน (บรรยากาศการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การปลูกฝังความฉลาดทางอารมณ์จากทางโรงเรียน การปลูกฝังการบริโภคด้วยปัญญาจากทางโรงเรียน และการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและสาธารณะจากทางโรงเรียน) การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน (การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์จากเพื่อน การเห็นแบบอย่างการบริโภคด้วยปัญญาจากเพื่อน และการเห็นแบบอย่างจิตสาธารณะจากเพื่อน) และการควบคุมตนเอง ต่างมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา จิตสาธารณะ พฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการเปรียบเทียบจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นเมื่อจำแนกตามเพศและชั้นเรียน

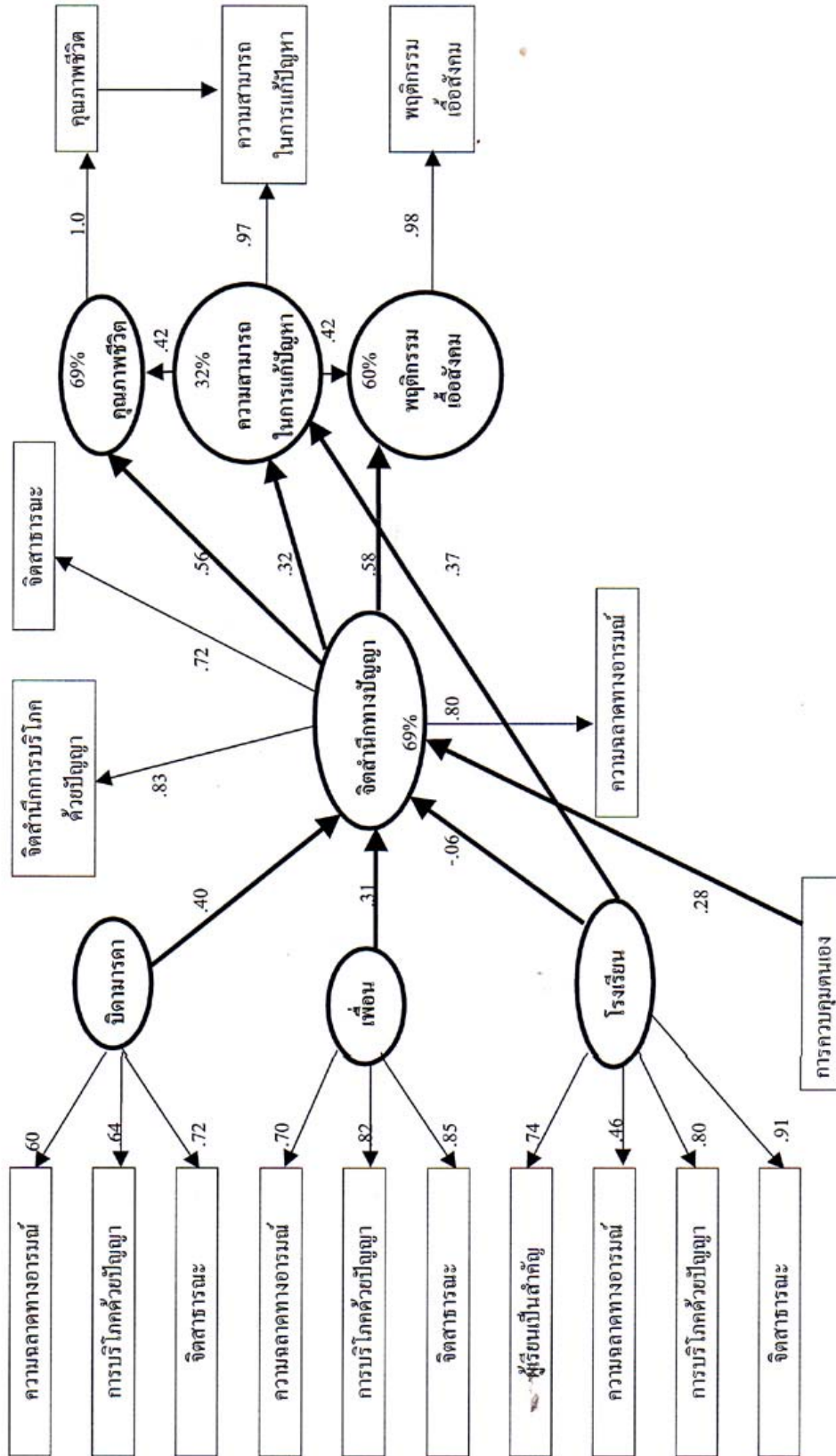
การเปรียบเทียบจิตสำนึกทางปัญญา เมื่อจำแนกตามเพศและชั้นเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุตัวแปร ปรากฏผลในตาราง 2

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุตัวแปรของจิตสำนึกของปัญญาที่จำแนกตามเพศและระดับชั้นเรียน

| ตัวแปร | อิทธิพล | F | df | p-value | Eta Squared | |
|------------------------------|---------------------|----------------|--------|---------|-------------|------|
| อิทธิพลของพหุตัวแปร | - จิตสำนึกทางปัญญา | เพศ | 18.46 | 3/1177 | .00 | .045 |
| | | ระดับชั้นเรียน | 7.18 | 6/2354 | .00 | .018 |
| | | ปฏิสัมพันธ์ | 2.40 | 6/2354 | .03 | .006 |
| อิทธิพลของตัวแปรเดียว | - ความฉลาดทางอารมณ์ | เพศ | 13.74 | 1/1179 | .00 | .012 |
| | | ระดับชั้นเรียน | 12.32 | 2/1179 | .00 | .020 |
| | | ปฏิสัมพันธ์ | 5.04 | 2/1179 | .01 | .008 |
| - จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา | เพศ | 37.53 | 1/1179 | .00 | .031 | |
| | ระดับชั้นเรียน | .05 | 2/1179 | .95 | .000 | |
| | ปฏิสัมพันธ์ | 3.20 | 2/1179 | .04 | .005 | |
| - จิตสาธารณะ | เพศ | 53.12 | 1/1179 | .00 | .043 | |
| | ระดับชั้นเรียน | 3.64 | 2/1179 | .03 | .006 | |

| | | | | |
|-----------------|------|--------|-----|------|
| ปฏิบัติสัมพันธ์ | 4.57 | 2/1179 | .01 | .008 |
|-----------------|------|--------|-----|------|

จากตาราง 2 แสดงว่าอิทธิพลร่วมของเพศและระดับชั้นเรียน ($F_{6, 2354} = 2.40$) มีผลต่อพฤติกรรมจิตสำนึกทางปัญหาของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังพบอิทธิพลเฉพาะของเพศ ($F_{3, 1177} = 18.46$) และระดับชั้นเรียนที่แยกจากกัน ($F_{6, 2354} = 7.18$) มีผลต่อพฤติกรรมจิตสำนึกทางปัญหาของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบจิตสำนึกทางปัญหาในฐานะเป็นตัวแปรเดียวทีละตัว พบปฏิสัมพันธ์ร่วมระหว่างเพศและระดับชั้นเรียนมีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ ($F_{2, 1179} = 5.04$) จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา ($F_{2, 1179} = 3.20$) และจิตสาธารณะ ($F_{2, 1179} = 4.57$) โดยนักเรียนชายด้วยกันที่เรียนอยู่ในชั้น ม.3 มีความฉลาดทางอารมณ์ ($\bar{X} = 25.62$) จิตสาธารณะ ($\bar{X} = 28.28$) สูงกว่านักเรียนชายที่เรียนอยู่ในชั้น ม.2 ($\bar{X} = 23.65$) ในเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ และจิตสาธารณะ ($\bar{X} = 25.98$) และสูงกว่านักเรียนชายที่เรียนอยู่ในชั้น ม.1 ในเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ ($\bar{X} = 23.24$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเฉพาะนักเรียนชั้น ม.1 และ ม.2 ด้วยกัน พบว่านักเรียนหญิงมีความฉลาดทางอารมณ์ ($\bar{X}_{m1} = 24.56$, $\bar{X}_{m2} = 24.29$) จิตสาธารณะ ($\bar{X}_{m1} = 29.71$, $\bar{X}_{m2} = 29.45$) สูงกว่านักเรียนชายที่เรียนอยู่ชั้นเดียวกัน (คูคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนชายในระดับชั้น ม.1 และ ม.2 ในตาราง 4) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลจากการวิเคราะห์ในภาพรวมโดยทั่วไปพบว่า นักเรียนหญิงมีความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา และจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังพบว่านักเรียนชั้น ม.3 มีความฉลาดทางอารมณ์ จิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนชั้น ม.1 และมีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนชั้น ม.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05



ภาพประกอบ 2 รูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญหาที่ปรับแล้วในกลุ่มรวม บิตามารดา = การถ่ายทอดทางปัญญา สังคม-อารมณ์ของบิตามารดา; เพื่อน = การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน; โรงเรียน = การปลูกฝังอบรมทางปัญญา สังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ารูปแบบที่เสนอไว้ในภาพประกอบ 1 และตาราง 5 ไม่มีความเหมาะสม มีค่า $\chi^2_{(105, n=862)} = 891.98, p < .001$ โดยมีดัชนีความเหมาะสม GFI = .88, AGFI = .83, CFI = .90 ค่าความคลาดเคลื่อน (RMSEA) มีค่าเท่ากับ .09 และมีค่า CN = 126 ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงทำการปรับรูปแบบโดยอาศัยดัชนีการปรับ และแนวคิดทฤษฎีประกอบ ในกรณีนี้ความเหมาะสมของรูปแบบจะดีขึ้นในการที่ให้อิทธิพลของการปลุกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียนส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแก้ปัญหา ตามรูปแบบทางเลือกใหม่หรือรูปแบบที่ได้รับการปรับที่เสนอในภาพประกอบ 2

ผลการทดสอบรูปแบบโครงสร้างเชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นที่เสนอเป็นทางเลือกใหม่ โดยรวมอิทธิพลทางตรงของการปลุกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียนที่ส่งผลต่อความสามารถในการแก้ปัญหา โดยที่ความสามารถในการแก้ปัญหาส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและพฤติกรรมเอื้อสังคม พบว่ารูปแบบทางเลือกที่เสนอใหม่มีความเหมาะสมกับข้อมูล (ภาพประกอบ 2) มีค่า $\chi^2_{(100, n=862)} = 465.60, p < .001$ โดยมีค่าดัชนีความเหมาะสม GFI = .94, AGFI = .90 และ CFI = .95 ค่าความคลาดเคลื่อนมีค่าเท่ากับ .07 และ CN = 230 โดยเสนอผลตามลำดับดังต่อไปนี้

3.1 อิทธิพลของปัจจัยทางจิตสังคมประเภทต่าง ๆ ที่มีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น

3.1.1 อิทธิพลของปัจจัยทางจิตสังคมประเภทต่าง ๆ ที่มีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญา

ตาราง 3 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานแสดงอิทธิพลทางตรงของปัจจัยจิตสังคมที่มีต่อจิตสำนึกทางปัญญาของกลุ่มรวม (862 คน) นักเรียนชาย (288 คน) และนักเรียนหญิง (574 คน) ตามรูปแบบที่ปรับแล้ว

| ปัจจัยจิตสังคม | อิทธิพลทางตรง | | |
|--|---------------|-------------|--------------|
| | กลุ่มรวม | นักเรียนชาย | นักเรียนหญิง |
| การถ่ายทอดปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา | .40* | .42* | .40* |
| การปลุกฝังปัญญาสังคม-อารมณ์ในโรงเรียน | -.06 | -.05 | -.07 |
| การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน | .31* | .26* | .32* |
| การควบคุมตนเอง | .28* | .30* | .29* |
| R^2 | .69 | .66 | .70 |

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปัจจัยทางจิตสังคมที่ศึกษามี 4 ปัจจัยได้แก่ การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การปลุกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์ในโรงเรียน การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อนและการควบคุมตนเอง ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา ($\beta=.40$) การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน ($\beta=.31$) และการควบคุมตนเอง ($\beta=.28$) มีอิทธิพลโดยตรงในทางบวกต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าเยาวชนวัยรุ่นที่ได้รับการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดาอย่างเหมาะสมมาก ได้เห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อนในทางที่เหมาะสมมาก และมีการควบคุมตนเองมาก จะมีจิตสำนึกทางปัญญาสูงด้วย และพบว่า การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา มีอิทธิพลทางตรงสูงสุดต่อจิตสำนึกทางปัญญา โดยปัจจัยทางจิตสังคมทั้ง 4 ปัจจัยนี้ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของจิตสำนึกทางปัญญาได้ร้อยละ 69, 66 และ 70 (ดูตาราง 3) ในกลุ่มรวมนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ตามลำดับ ถึงแม้ปัจจัยการปลุกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียนไม่มีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญา แต่ปัจจัยดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแก้ปัญหา ($\beta=.37$) ของเยาวชนวัยรุ่น

3.1.2 อิทธิพลของปัจจัยทางจิตสังคมประเภทต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าปัจจัยทางจิตสังคมทั้ง 3 ปัจจัยได้แก่ การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเอง ไม่ส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิต แต่พบอิทธิพลทางอ้อมของปัจจัยทางจิตสังคมทั้ง 3 ปัจจัยนี้ส่งผลต่อความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิต โดยอิทธิพลทางอ้อมการถ่ายทอดปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดามีอิทธิพลสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง (ค่า β อยู่ระหว่าง .13 ถึง .23) รองลงมาได้แก่ อิทธิพลจากการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน (ค่า β อยู่ระหว่าง .10 ถึง .18) และการควบคุมตนเอง (ค่า β อยู่ระหว่าง .09 ถึง .27) ตามลำดับ สำหรับการปลุกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียนพบว่าส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแก้ปัญหา ($\beta = .37$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบอิทธิพลทางอ้อมของการปลุกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน ส่งผ่านจิตสำนึกทางปัญญาและความสามารถในการแก้ปัญหามีผลต่อคุณภาพชีวิต ($\beta=.13$) และพฤติกรรมเอื้อสังคม ($\beta = .14$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.2 อิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญาที่มีผลต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า จิตสำนึกทางปัญญามีอิทธิพลโดยตรงทางบวกต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ($\beta = .58$) ความสามารถในการแก้ปัญหา ($\beta = .32$) และคุณภาพชีวิต ($\beta = .56$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังพบว่าจิตสำนึกทางปัญญามีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ($\beta = .13$) และคุณภาพชีวิต ($\beta = .13$) โดยผ่านทางความสามารถในการแก้ปัญหา (ดูตาราง 7) และพบว่า

จากการวิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างเชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญา พบว่าชุดของตัวแปรในรูปแบบนี้ตามลำดับเส้นทางของตัวแปรในภาพประกอบ 2 โดยรวมอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยทางจิตสังคม และจิตสำนึกทางปัญญา พบว่าสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมเอื้อสังคมได้ร้อยละ 60 ความสามารถในการแก้ปัญหาได้ร้อยละ 32 และคุณภาพชีวิตได้ร้อยละ 69 แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะอิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญาในการพยากรณ์คุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น โดยทำการวิเคราะห์หัดถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Stepwise regression analysis) พบว่าจิตสำนึกทางปัญญา อธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมเอื้อสังคมได้ร้อยละ 47 ความสามารถในการแก้ปัญหาได้ร้อยละ 16 และคุณภาพชีวิตได้ร้อยละ 43

ในการทดสอบรูปแบบโดยสร้างเชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นที่เสนอเป็นทางเลือกใหม่ จำแนกตามเพศ พบว่าดัชนีความเหมาะสมของรูปแบบกับข้อมูล ค่อนข้างเป็นแบบเดียวกัน สำหรับนักเรียนชายมีค่า $\chi^2_{(102, n=284)} = 216.93, p < .001, GFI = .92, AGFI = .87, CFI = .95$ และ RSMEA = .06 สำหรับนักเรียนหญิงมีค่า $\chi^2_{(102, n=574)} = 216.93, p < .001, GFI = .92, AGFI = .87, CFI = .93$ และ RSMEA = .08 โดยมีค่า CN สำหรับนักเรียนชายเท่ากับ 173 และนักเรียนหญิงเท่ากับ 181 แสดงว่าข้อมูลของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงสนับสนุนรูปแบบทางเลือกใหม่นี้ โดยค่าสัมประสิทธิ์การวัดและโครงสร้างมีค่าคล้ายคลึงกันมาก ข้อค้นพบนี้ยืนยันว่ารูปแบบทางเลือกใหม่นี้ไม่แปรเปลี่ยนไปตามเพศ

การอภิปรายผลการวิจัย

ความแตกต่างระหว่างเพศและอายุในจิตสำนึกทางปัญญา

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าในภาพรวมเยาวชนวัยรุ่นหญิงมีจิตสำนึกทางปัญญาสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นชาย เมื่อพิจารณาจิตสำนึกทางปัญญาในแต่ละมิติ พบว่าเยาวชนวัยรุ่นหญิงมีความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา และจิตสาธารณะสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นชาย ผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยกรมสุขภาพจิต (2543) พบว่าประชาชนไทยที่มีช่วงอายุ 12 – 60 ปี มีความฉลาดทางอารมณ์ภาพรวมด้านดี ด้านเก่ง และด้านสุข ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยการศึกษาของกรมสุขภาพจิตเป็นการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุอยู่ในช่วงกว้าง กว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ผลการวิจัยจึงไม่คงเส้นคงวา แต่การที่งานวิจัยครั้งนี้พบว่า เยาวชนวัยรุ่นหญิงมีจิตสำนึกทางปัญญาสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นชาย อาจเป็นเพราะว่าสังคมวัฒนธรรมไทยนั้นกล่อมเกลาค�ให้ผู้หญิงเป็นคนทีละเอียดอ่อน เอาใจใส่ ความรู้สึก อารมณ์ของตนเอง มีการยับยั้งการแสดงออกอารมณ์ที่รุนแรง ทำให้ผู้หญิงมีเวลาที่จะนึกคิดใคร่ครวญยิ่งขึ้น และสังคมยังให้ผู้หญิงเป็นผู้รับผิดชอบในกิจกรรมภายในครอบครัว ไม่ว่าจะการบริโภคและใช้จ่ายสิ่งของในบ้าน ตลอดจนใส่ใจในเรื่องของสมบัติส่วนตัวและส่วนรวม ทำให้ผู้หญิงได้รับการปลูกฝังในการมีจิตสำนึกทางปัญญามากกว่าผู้ชาย แต่ผลการวิจัยครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศที่เป็นการศึกษา

ในเรื่องความแตกต่างระหว่างอายุกับจิตสำนึกทางปัญญา ผลการวิจัยนี้พบว่า เยาวชนวัยรุ่นที่มีอายุมากกว่า มีจิตสำนึกทางปัญญา ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ และจิตสาธารณะ สูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นที่มีอายุน้อยกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของคมเพชร ฉัตรสุกกุล และ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2544) ที่พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 มีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกันในแต่ละองค์ประกอบ ยกเว้นองค์ประกอบเดียวคือ องค์ประกอบด้านระหว่างบุคคล โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีคะแนนสูงกว่านักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 และ 6 เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ผจงจิต อินทสุวรรณ และคณะ (2545) ที่ได้ทำการเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ ตามแนวพุทธศาสนากับกลุ่มนิสิตมหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 1 ถึงปีที่ 4 พบว่านิสิตชั้นปีที่ 1, 2, 3, และ 4 มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านความรู้สึก ด้านการคิด และด้านการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน แต่ผลจากการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับ กรมสุขภาพจิต (2543) และผลงานวิจัยต่างประเทศที่พบว่า กลุ่มอายุที่แตกต่างกัน มีความฉลาดทางอารมณ์ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Bar-On & Parker, 2000) โดยกลุ่มที่มีอายุมากกว่ามีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า และการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์จากแนวคิดตะวันตกยังเสนอแนะว่าความฉลาดทางอารมณ์และสังคมเพิ่มขึ้นตามอายุ สอดคล้องกับพัฒนาการทางอารมณ์ สังคมวัยรุ่น เช่นเดียวกับงานวิจัยที่ศึกษาบุคลิกภาพที่เอื้อสังคมซึ่งมีพัฒนาการตามอายุ โดยบุคลิกภาพ ลักษณะที่เอื้อสังคม เป็นคุณลักษณะที่จะคิดถึงสวัสดิการและสิทธิของผู้อื่น รู้สึกห่วงใยและเข้าใจผู้อื่น และพร้อมที่จะปฏิบัติในทางที่เป็นประโยชน์ต่อคนอื่น (Penner & Finkelstein, 1998) โดยบุคลิกเชิงสังคมอาจรวมถึงการรู้คิดในการคำนึงถึงผู้อื่น และการกระทำที่เอื้อสังคมด้วยความเห็นอกเห็นใจ ที่คล้ายกับนิยามของจิตสำนึกทางปัญญาบางส่วน และผลจากการศึกษาวิจัยของไอเซนเบิร์ก และคณะ (Eisenberg et al., 1999) พบว่าบุคคลมีความแตกต่างกันในบุคลิกลักษณะเอื้อสังคม และความแตกต่างนี้ปรากฏชัดเจนในวัยรุ่น และค่อนข้างคงที่จนถึงวัยผู้ใหญ่

รูปแบบของจิตสำนึกทางปัญญา

ผลการวิจัยได้ยืนยันว่ารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น เป็นไปในลักษณะที่ว่า ปัจจัยทางจิตสังคมได้แก่ การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ จากบิดามารดา การได้เห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเอง มีอิทธิพลโดยตรงต่อจิตสำนึกทางปัญญาของวัยรุ่น โดยจิตสำนึกทางปัญญาเป็นตัวคั่นกลางที่รับอิทธิพลจากปัจจัยจิตสังคมเหล่านี้ แล้วส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิต ความสามารถในการแก้ปัญหาและพฤติกรรมเอื้อสังคมของเยาวชนวัยรุ่น และยังพบว่าการปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน ส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแก้ปัญหาด้วย ซึ่งความสามารถในการแก้ปัญหายังมีอิทธิพลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตและพฤติกรรมเอื้อสังคม ผลการวิจัยที่พบนี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการถ่ายทอดทางสังคม (Maccoby, 1992) ที่กล่าวว่าบุคคลจะได้รับนิสัย ทักษะ ค่านิยม และมีแรงจูงใจที่จะทำหรือมีพฤติกรรมที่มีคุณภาพนั้น ขึ้นอยู่กับตัวแทนของสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม เช่น บิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อนทำหน้าที่หล่อหลอมคุณลักษณะที่ดีงามขึ้นมา ผสมผสานกับแนวคิด บุคลิกลักษณะและพัฒนาการรู้คิด (Radke-Yarrow, Zahn – Waxler, & Chapman, 1983) ที่เชื่อว่าบุคคลมีความรู้สึกนึกคิด เชื่อ และตระหนักรู้อย่างไร แล้วสิ่งนี้เป็นสิ่งคั่นกลางที่จะส่งผลต่อพัฒนาการพฤติกรรมที่มีคุณภาพ

การอภิปรายผลในเรื่องรูปแบบของจิตสำนึกทางปัญญา จำแนกออกเป็น 2 ประเด็นได้แก่ อิทธิพลของการถ่ายทอดทางสังคมและการควบคุมตนเองที่มีต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น และอิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญาที่มีต่อคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น ดังนี้

2.1 อิทธิพลของการถ่ายทอดทางปัญญาสังคมอารมณ์ และการควบคุมตนเองที่มีต่อจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น

ผลจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม อารมณ์ จากบิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อน กับการควบคุมตนเองร่วมกัน อธิบายความแปรปรวนของจิตสำนึกทางปัญญาได้ร้อยละ 69 โดยการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม – อารมณ์ จากบิดามารดา มีอิทธิพลในทางบวกมากที่สุด ($\beta = .40$) ต่อจิตสำนึกทางปัญญา รองลงมาคือการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน ($\beta = .31$) และการควบคุมตนเอง ($\beta = .28$) ตามลำดับ ผลการวิจัยครั้งนี้ยังยืนยันถึงความสำคัญของบิดามารดา ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการถ่ายทอดทางสังคมในชีวิตของเด็กและเยาวชนวัยรุ่นที่มีความผูกพันกับเด็กตั้งแต่ประสบการณ์ชีวิตแรกเริ่ม และยังคงความสำคัญนี้อย่างต่อเนื่องถึงแม้เด็กจะก้าวเข้าสู่วัยรุ่นแล้ว อิทธิพลจากบิดามารดาก็ยังไม่ได้ลดน้อยลง โดยเฉพาะจากงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการที่บิดามารดาให้การอบรมสั่งสอน ปลูกฝัง และการเป็นตัวอย่างที่ดี ในการแสดงออกทางปัญญาสังคม-อารมณ์และความประพฤติที่เหมาะสม มีการประพฤติในการบริโภค การใช้เงิน สิ่งของเครื่องใช้ เวลา และทรัพยากรอย่างมีคุณค่า ดูแลรักษาและแบ่งปันของส่วนรวม สาธารณสมบัติ รวมทั้งแสดงออกให้ลูกรู้ถึงความรักความเอาใจใส่ เข้าใจในจิตใจและปัญหาของลูกแล้ว เยาวชนจะมีการเรียนรู้ เลียนแบบซึมซับเอาอย่างสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเห็นแบบอย่างทางจิตใจ อารมณ์ สังคมและพฤติกรรมจากเพื่อนมีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น ข้อค้นพบนี้สอดคล้องอย่างมากกับแนวคิดพื้นฐานของการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเกตที่กล่าวว่าบุคคลจะยอมรับพฤติกรรมบุคคลอื่นที่ตนต้องการอย่างเทียบเคียง และเป็นบุคคลที่มีความผูกพันทางอารมณ์อย่างมาก (Bandura, 1986) เช่นเดียวกับงานวิจัยในต่างประเทศที่สนับสนุนว่า การมีเพื่อนในช่วงปีแรก (Wentzel, Barry, & Caldwell, 2004) วัยรุ่นตอนต้น ในระดับชั้นปีที่ 6 และเพื่อนที่ใกล้ชิดนั้นมีพฤติกรรมเอื้อสังคมแล้ว เมื่อนักเรียนวัยรุ่นนั้นศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 8 จะมีการยึดมั่นที่จะมีเป้าหมายที่เอื้อสังคมด้วย และนักเรียนที่มีพฤติกรรมเอื้อสังคมอยู่ในระดับต่ำเริ่มแรกเมื่อเทียบกับเพื่อนคนอื่น ๆ จะพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมเมื่ออยู่ใกล้เพื่อนที่มีพฤติกรรมเอื้อสังคม ในขณะที่นักเรียนที่มีพฤติกรรมเอื้อสังคมอยู่ในระดับสูงเริ่มแรก จะลดพฤติกรรมเอื้อสังคมลงเมื่ออยู่กับเพื่อนที่มีพฤติกรรมเอื้อสังคมน้อยกว่า จะเห็นว่าผลการวิจัยเหล่านี้สนับสนุนแนวคิดของเบนดูรา (Bandura, 1986) ที่เสนอว่า อิทธิพลระยะใกล้ที่สุดของการเรียนรู้จากการสังเกตมีผลต่อกระบวนการจูงใจที่ทำให้บุคคลรับเอาคุณลักษณะที่ได้เรียนรู้จากการสังเกตเข้ามาไว้ในจิตใจ

การควบคุมตนเองเป็นปัจจัยจิตลักษณะที่มีหลักฐานจากการวิจัยที่ศึกษาว่ามีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพของเยาวชน ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยในต่างประเทศหลายเรื่องเกี่ยวกับการควบคุมตนเอง (Tangrey et al, 2004) ที่พบว่า การควบคุมตนเอง ซึ่งเป็นจิตลักษณะที่สามารถควบคุมการคิด อารมณ์ ความหุนหัน และการกระทำที่ไม่พึงปรารถนานั้น สามารถก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีในทางบวก โดยพบว่าบุคคลที่มีการควบคุมตนเองได้ มีความสามารถในการยับยั้งความอยากในการบริโภคอาหาร สุรา ยาเสพติด และประหยัดในการใช้เงิน นอกจากนี้การควบคุมตนเองยังมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับลักษณะบุคลิกภาพความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และความเข้าอกเข้าใจในความรู้สึก ความต้องการของคนอื่น และจัดการอารมณ์ทางลบได้อย่างเหมาะสม ซึ่งคุณลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้คล้ายคลึงกับองค์ประกอบของจิตสำนึกทางปัญญาและการศึกษาครั้งนี้ยังพบว่า การควบคุมตนเองส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฟินเคล และ แคมป์เบลล์ (Finkel & Campbell, 2000) ที่รายงานว่าคนที่มีการควบคุมตนเองได้สูง จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น และปรับตัวได้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นดัชนีหนึ่งที่แสดงถึงคุณภาพชีวิตของเยาวชน

อย่างไรก็ตามข้อค้นพบจากงานวิจัยเรื่องนี้ไม่ได้แสดงหลักฐานให้เห็นว่าการปลูกฝังปัญญาสังคม-อารมณ์ จากทางโรงเรียน ส่งผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนต่าง ๆ ได้มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีงาม ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ทำให้เยาวชนรับรู้วิธีการปลูกฝังปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียนแบบเดียวกัน จึงไม่ส่งผลโดยตรงต่อจิตสำนึกทางปัญญาเท่าที่ควร แต่พบว่าการปลูกฝังจิตสังคม-อารมณ์ จากทางโรงเรียนส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแก้ปัญหาของเยาวชนวัยรุ่น

2.2 อิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญาที่มีต่อคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น

ผลการวิจัยครั้งนี้สนับสนุนว่าจิตสำนึกทางปัญญา นั้นเป็นคุณลักษณะทางจิตใจที่พึงปรารถนา เนื่องจากจิตสำนึกทางปัญญาช่วยส่งเสริมให้เยาวชนวัยรุ่นเป็นบุคคลที่มีคุณภาพต่อตนเอง และสังคม โดยมีหลักฐานจากการวิจัยเรื่องนี้ยืนยันอย่างชัดเจนว่า เยาวชนวัยรุ่นที่มีจิตสำนึกทางปัญญาสูง จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสามารถในการแก้ปัญหา และมีพฤติกรรมเอื้อสังคม สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีทางบุคลิกภาพและจิตลักษณะ โดยจิตใจเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม (Eisenberg & Fabes, 1998) เฉพาะพฤติกรรมเอื้อสังคมมีงานวิจัยจากต่างประเทศจำนวนหนึ่งแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมเอื้อสังคมมีความสัมพันธ์สูงกับเหตุผลเชิงจริยธรรม และความรู้สึกเห็นอกเห็นใจและเข้าอกเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่น (Eisenberg et al., 1999) ซึ่งคุณลักษณะเหตุผลเชิงจริยธรรมและความรู้สึกเห็นอกเห็นใจและเข้าอกเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นนั้น ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของจิตสำนึกทางปัญญาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้มีงานวิจัยหลายเรื่องพบว่าตัวแปรจิตลักษณะในทางบวก เช่น ความคงเส้นคงวาของอารมณ์ ความรับผิดชอบทางสังคม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเอื้อสังคม (Radke-Yarrow et al., 1983) และมีข้อสังเกตจากงานวิจัยที่พบในต่างประเทศสนับสนุนว่า การบริโภคที่เพียงพอ เป็นสิ่งที่

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. การวิจัยต่อไปควรเป็นการศึกษาระยะยาวและติดตามผลอย่างต่อเนื่องทั้งกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมในคุณลักษณะที่พึงประสงค์จากครอบครัว โรงเรียน และเพื่อน จิตสำนึกทางปัญญา และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เพื่อสามารถตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาได้อย่างชัดเจน และควรมีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบเพื่อเข้าใจพัฒนาการของจิตสำนึกทางปัญญา และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น นอกจากนี้การศึกษาระยะยาวยังทำให้เห็นภาพที่สมบูรณ์ว่าจิตสำนึกทางปัญญาเป็นคุณลักษณะที่คงเส้นคงวาหรือไม่

2. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะการถ่ายทอดทางสังคม และการปลูกฝังในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในองค์กรรวมทั้งบูรณาการวิธีการถ่ายทอดแบบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เช่น การเป็นแบบอย่าง การอบรมสั่งสอนโดยตรง การให้รางวัลและการลงโทษ ดังนั้นจึงไม่สามารถระบุอิทธิพลเฉพาะของวิธีการถ่ายทอดแบบไหนส่งผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่นได้ เพื่อให้ได้ข้อมูลดังกล่าวนี้การศึกษาวิจัยต่อไป ควรศึกษาวิธีการถ่ายทอดทางสังคมในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ประเภทต่าง ๆ ที่ได้รับจากบิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อน ว่าวิธีการไหนมีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชนมากน้อยแค่ไหน

3. การศึกษาวิจัยต่อไป ควรศึกษาในลักษณะการวิจัยเชิงทดลองเพื่อยืนยันยืนยันความเป็นสาเหตุและผลของการมีจิตสำนึก โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นแนวทางในการพัฒนาจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่นที่พึงประสงค์ โดยใช้กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมและปลูกฝังจิตสำนึกทางปัญญาจากครอบครัว โรงเรียน และเพื่อน ไปดำเนินการทดลองใช้ ว่ากระบวนการถ่ายทอดและปลูกฝังดังกล่าวแบบบูรณาการนี้จะส่งผลต่อจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น ตลอดจนการทำการทดลองว่าวิธีการควบคุมตนเองนั้นมีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาหรือไม่

4. การศึกษาวิจัยต่อไป ควรศึกษาในรูปแบบการวิจัยระยะสั้น เช่นเดียวกับการศึกษาครั้งนี้ แต่ศึกษากับเยาวชนในช่วงอายุที่แตกต่างกัน การวิจัยครั้งนี้ศึกษากับเยาวชนในช่วงอายุ 11-15 ปี ซึ่งถือว่าเป็นวัยรุ่นตอนต้น ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ อาจแตกต่างกันไปถ้าศึกษากับเยาวชนในช่วงอายุอื่น เช่น วัยรุ่นตอนปลาย เพื่อศึกษาว่าอิทธิพลครอบครัว โรงเรียน และเพื่อน ส่งผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตแตกต่างกันหรือไม่

บรรณานุกรม

- คมเพชร ฉัตรสุกกุล และ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2544). *การสร้างมาตรการประเมินและปกตวิสัยของความฉลาดทางอารมณ์สำหรับวัยรุ่นไทย*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). *แนวพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549)*. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- จรรยา สุวรรณทัต ลาดทองใบ ภูอภิรมย์ และ กมล สุขประเสริฐ. (2533). *ความสามารถในการควบคุมตนเองของเด็กไทยในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางการศึกษา การฝึกทักษะ และการพัฒนาจิตลักษณะเพื่อการสร้างพลเมืองที่มีประสิทธิภาพ*. รายงานการวิจัยฉบับที่ 44 กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2540). *ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคนไทย : การปลูกฝังอบรมและคุณภาพชีวิต*. กรุงเทพฯ : คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒน บริหาร ศาสตร์.
- ผจงจิต อินทสุวรรณ และคณะ. (2547). *การวิจัยและพัฒนาพฤติกรรมกรบรโภคด้วยปัญญาของเยาวชน*. รายงานการวิจัยฉบับที่ 99. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุภาพจิต, กรม. (2543). *รายงานวิจัยการพัฒนาแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์สำหรับประชาชน ไทยอายุ 12 – 60 ปี*. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- สุพจน์ ทรายแก้ว. (2546). *จิตสำนึกสาธารณะ การก่อรูปและกระบวนการเสริมสร้าง*. *วารสารเพชรบุรี วิทยาลัย*. 45 – 57.
- อรพินทร์ ชูชม และ อัจฉรา สุขารมณ. (2543). *การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแรงงใจภายใน : ปัจจัยที่สัมพันธ์กับแรงงใจภายใน*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action*. Englewood Cliff, NJ : Prentice – Hall.
- Bar-On, R. (1997). *The Emotional Quotient Inventory : Technical Manual*. Toronto, Canada : Multi – Health Systems.
- Bar-On, R., & Parker, J.O.A. (2000). *The Handbook of Emotional Intelligence*. San Francisco, CL : Jossey – Bass.
- Eisenberg, N., Guthrie, I.R., Murphy, B.C., Shepard, S.A., Cumberland, A., & Carlo, G. (1999). Consistency and development of prosocial dispositions : A longitudinal study. *Child Development*, 70(6): 1360 – 1372.

- Eisenberg, N., & Fabes, R.A. (1998). Prosocial Development. In N. Eisenberg & W. Damon (Eds.), *Handbook of Child Psychology : Vol 3. Social, Emotional, and Personality Development* (5th ed., pp.701 – 778) New York : Wiley.
- Finkel, E., & Campbell, W.K. (2000, February). *Ego Depletion and Accommodation in Romantic Relationships*. Poster presented at the Society for Personality and Social Psychology, Nashville, TN.
- Maccoby, E.E. (1992). The role of parents in the socialization of children : An historical overview. *Developmental Psychology*, 28(6) : 1006 – 1017.
- Mayer, J.D., & Salovey, P. (1997). “What is emotional intelligence ?” In P. Salovey & D. Sluyter (Eds). *Emotional development and emotional intelligence : educational implications*. New York : Basic Books.
- Penner, L.A., & Finkelstein, M.A. (1998). Dispositional and structural determinants of volunteerism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74 : 525 – 537.
- Radke – Yarrow, M., Zahn – Waxler, C., & Chapman, M. (1983). Children’s Prosocial Dispositions and Behavior. In P.H. Mussen (Ed.), *Hanbook of child psychology, socialization, personality and social development*. (Vol.4 pp.469 - 546). New York : Wiley.
- Shapiro, L.E. (1997). *How to Raise a Child with a High EQ*. New York : Harper Collins Publishers.
- Stakols, P. (1996). Translating social ecological theory into guidelines for community health promotion. *American Journal of Health Promotion*. 10(4) : 280 – 293.
- Tangney, J.P., Baumeister, R.F., & Boone, A.L. (2004). High self – control predicts good adjustment, less pathology, better grades, and interpersonal success. *Journal of Personality*, 72(2) : 271 – 322.